

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

שבועות דף ט

מילוי דאגדתא

מאמר 'הביאו עלי כפרה שמיעטתי הירח'

בשבועות דף ט'. דאמר ריש לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה', אמר הקדוש ברוך הוא שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

- א -

קרבן ראש חודש לכפרה וקנינה תערומת הירח לפני הקב"ה

את הירח, ע"כ.

וכתב בספר גור אריה למהר"ל מפראג בפ' פנחס (במדבר כ"ח) דמה שהביא להרי"ף לפרש דהכפרה של שעיר ראש חודש הוא לכפרת ישראל על עוונותם, הוא מפני שרבים תמהים האיך יתפרש מאמר זה כפשוטו, הרי 'כפרה' הוא על חטא שעשה דבר שלא היה לו לעשות, והוא מתחרט על חטא שלו, ומביא כפרה לכפר על חטאו, וא"כ האיך יתפרש שהקב"ה אומר 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי הירח', הרי לא יתכן ח"ו לומר שהוא צריך כפרה על מעשיו, שעשה דבר שלא היה לו לעשות, ומתחרט עליו. ועוד, שהרי הקרבן שמביא האדם לחטאת הוא כמו דורון שמביא אל השם יתברך, ובזה מתכפר לו חטאו, אבל אצל הקב"ה יתברך ויתעלה שהוא אחד ואין מבלעדו, לא שייך בו דברים אלו. וכדי שתתיישב תמיהה זו מפרש הרי"ף דמה שאמר הקב"ה 'הביאו עלי כפרה' אין הכוונה לכפר על הקב"ה, אלא שצוה הקב"ה לישראל להביא בראש חודש שעיר לכפרת עוונות בני ישראל, ובכפרה זו שהם מביאים ושלם מה שרוצה הקב"ה ליתן כבוד ללבנה לפייסה על מיעוט אורה. ומה שאמר 'הביאו עלי' כפרה' היינו כאילו אמר 'הביאו בשבילי', כי הפיוס ללבנה שתתיישב דעתה מוטל על הקב"ה לעשותו.

אמנם בגור אריה שם כתב דלשון 'הביאו עלי כפרה' לא משמע שנצטוו ישראל להביא כפרה על עוונותם, והוא כתב דהן נכון שהמאמר הזה הוא מן המאמרים הנפלאים בדברי חכמים, אמנם הכוונה במה שאמר הקדוש ברוך הוא 'הביאו עלי כפרה' הוא כי שם 'כפרה' בלשון חכמים אינו כמו שהוא בלשון המוני להתחרט ולכפר על החטא שעשה, אלא לשון כפרה הוא לשון סילוק וקניוח וכפרה, כדכתיב (בראשית ל"ב) 'אכפרה פניו', ולכן מה שאמר הקב"ה 'שעיר זה יהא כפרה עלי' פירושו שהוא סילוק וקניוח התרעומת שהתרעמה הירח על הקב"ה.

וכתב דאין הכוונה חס ושלום שנתחרט הקב"ה על שמיעט את הירח, כי לא בן אדם הוא ויתנחם, ומה שמיעט הקב"ה את הירח היה בהכרח מצד

כפרת עון של בני ישראל בראש חודש כפיוס הקב"ה ללבנה על מיעוט הירח / שאלת בני אדם האיך יתכן הבאת כפרה אצל הקב"ה / אין כפרה בדרך סליחה וחרטה אלא בדרך קניוח / הבאת קרבן מקרבת הנברא אצל הקב"ה / לעומת שנתרחק האדם מהקב"ה על ידי מיעוט הירח, הוא חוזר ומתקרב בראש חודש על ידי חידוש אור הירח

- רי"ף, גור אריה למהר"ל מפראג -

א. דברי הגמ' שלפנינו מובאים ביתר הרחבה בחולין דף ס', כי שם מובא שאמרה ירח לפני הקב"ה 'רבוש'ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד'. אמר לה הקב"ה 'לכי ומעטי את עצמך'. אמרה לפניו 'רבש'ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעית את עצמי'. אמר לה 'לכי ומשול ביום ובלילה'. ומובא שם כמה דברי פיוסים שאמר הקב"ה לירח, ולא נתיישרה דעתה. אמר הקב"ה 'הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח', והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה', אמר הקב"ה 'שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח', ע"כ.

וכתב במסורת הש"ס (על הגליון) שדבר זה הוא סוד מסודות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ח"ו, כי כל כבודה בת מלך פנימה, ע"כ.

אכן נאמרו כמה דרכים שונים בכוונת הדבר ששעיר ראש חודש הוא בכוכל כפרה כלפי הקב"ה. א

הנה הרי"ף בסוגיין (דף א'): מפרש דמה שאמר הקב"ה 'הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח' הוא כהמשך לדברי הפיוס שאמר הקב"ה לירח, כי כדי לפייסה אמר לה 'הנני עושה לך כבוד שתתיישב את דעתך תחת שמיעטתיך, ומאי ניהו, שיהיו ישראל בכל ראש חודש מקריבין קרבן לפני, לכפר עונותיהם'. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה לפני בראש חודש לכפר עליכם, כדי שתשלימו עלי בקרבן כפרה זה את הכבוד שאמרת לעשות לירח בשביל שמיעטתי. וזה הוא פירוש 'הביאו כפרה עלי שמיעטתי

השלמות והוספות

מיעוט הירח, וא"כ אפשר דלעתיד לבא לא יצטרכו להביא בראש חודש קרבן חטאת, כיון יהא יתוקן פגם הירח. ולכן תקנו אנשי כנסת הגדולה לומר 'ועולת ראש חדש נעלה עלי', מכלל דדוקא עולה ולא שעיר לחטאת.

ומה שאומרים לבסוף 'ואת מוסף יום ראש חדש הזה נעשה ונקריב' שבזה נכלל כל קרבנות המוסף וגם קרבן חטאת, זה על פי מה שכתב הרמ"ע מפאנו ז"ל (מאמר חיקור דין ח"א פ"א) דלעתיד לבא במהרה בימינו נצטרך להקריב להשלים כל התמידין והמוספין שהחסרו בימי גלותינו, דהיינו שבכל יום נשלים את מה שהחסרו בימי גלותינו בכל השנים שבאותו היום, ולכן תקנו לומר בתפלות המוספין ואת מוסף יום השבת 'הזה', ואת מוסף יום ראש חדש 'הזה',

א בספה"ק בני יששכר במאמרי ראש חודש (מאמר ג' אות ז') מפרש מה שאומרים בתפלת מוסף 'מזבח חדש בציון תכין 'ועולת' ראש חדש נעלה עלי', ויש להתבונן מדוע מזכירים דוקא את העולה שמקריבים בראש חודש, והרי גם קרבן חטאת היה במוסף היום של ראש חודש. ובפרט שאומרים אח"כ 'ואת מוסף יום ראש החדש הזה נעשה ונקריב לפניך' ושם כוללין כל קרבנות המוסף. ועוד, דמאחר שלבסוף כוללין כל קרבנות מוסף, מדוע אומרים כבר מתחילה 'ועולת ראש חדש נעלה עלי'.

וכתב, דהנה חז"ל אמרו דלכן נאמר בשעיר דראש חדש לחטאת לה', כי הקדוש ברוך הוא אמר 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח'. והנה על לעתיד לבא הרי נאמר (ישעיה ל') 'והיה אור הלבנה כאור החמה', והיינו שאז יתוקן פגם

הוא מתקרב אל ה', ובזה הוסר חטאו שנתרחק בשביל חטא, ולכן מביא קרבן לסילוק חטאו. והנה כאשר מיעט הקב"ה את אור הירח, נמשך מזה חסרון והעדור בכל בראי תחתונים, כי אם יש חסרון והעדור טובו של הקב"ה אצל הירח שהוא שליט ומושל בעולם השפל, נגרם מזה חסרון בכל הנמצאים התחתונים למטה ממנו במה שאינם מקבלים טובו של הקב"ה. אכן בכל ראש חודש כשהקב"ה מחדש את אור הירח, הרי הוא מנהיג עולמו בהיפך של מיעוט הירח במה שהוא מחדש את אור הירח, לכן צוה השם יתברך להביא חטאת להתקרב אל ה', שהנמצאים שנגרם להם ריחוק מהקב"ה על ידי מיעוט הירח, מתדבקים ביום זה במדת טובו של הקב"ה במה שהוא חוזר ומחדש ומהווה את הירח. וזהו קרבן חטאת של שיעיר ראש חודש שהנבראים חוזרים ומתקרבים להקב"ה לעומת מה שנתרחקו על ידי מיעוט הירח. [והוא מאריך עוד בזה].

הבריאה שלא היה אפשרי שתהא אור הירח כמו אור השמש, כי אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, אכן עם כל זה מאחר שהירח מצד עצמה היה לה תרעומת, כי אפילו אם מצד הבריאה בכלליות מוכרח שתתמעט אורה, מכל מקום מצד עצם בריאתה אין ראוי שתתמעט אורה ותפסיד זכותה, לפיכך רצה הקב"ה לסלק התרעומות אפילו לפי דברי הירח, על ידי הקרבת שיעיר ראש חודש. וסילוק התרעומות הוא מפני כי יום שמקריבין בו קרבן מוסף הוא יום מקודש ביותר שאינו נמצא בשאר ימות החול, ומה שהוקבע ביום חידוש הלבנה קרבן מיוחד, מורה על קדושה עליונה שיש בחידושה, ובזה סילק הקב"ה תרעומות הלבנה במה שמייעט אותה.

והוא מוסיף עוד, דענינו של הקרבת קרבן חטאת שהאדם מביא על חטאו הוא כי לעומת שעל ידי חטאו נתרחק מהקב"ה, כשמקריב קרבן הרי

- ב -

כפרה על מיעוט הירח שגורם לחטאי בני אדם

התמעטות אור הקדושה על כנסת ישראל.

והנה בספר מנחם ציון (כפ' וילך) תמה האיך יתכן לומר על הקב"ה היודע העתידות שמתחרט על בריאת היצר הרע כאילו עשה איזה דבר ושוב נתחרט עליו. וכתב דהענין של החרטה שהקב"ה מתחרט על בריאת היצר הרע הוא בעבור שאצל אדם שנשתרש בחטא קשה עליו מאוד לשוב בתשובה, לכן זה מחסדי ה' שהוא חפץ בתשובת רשעים, שיהא בעצמו פותח בתשובה תחילה, וכביכול הוא מתחרט על בריאת היצר הרע שממנו נגרמים חטאי בני אדם, כי מחרטה זו של הקב"ה מתעוררים בני אדם לשוב בתשובה אל הקב"ה.

ובספר מאור ושמשי פרשת פינחס (ד"ה ועוד) כתב ששמע מפי הרה"ק רבי מענדיל מרימנוב זצ"ל שאמר דכמו שמצינו שהקב"ה מקיים כל התורה, כמו שאמרו בברכות דף ו'. שהקב"ה מניח תפילין, וכן אמרו שהקב"ה קובר מתים ומרחם על האביונים, כך הקב"ה עושה תשובה, והוא מה שאמרו בסוכה דף נ"ב. שארבעה דברים הקדוש ברוך הוא מתחרט עליהם בכל יום, ואחד מהם הוא על שברא היצר הרע שנאמר 'ואשר הרעתי'. וכאמור שבמה שהקב"ה בעצמו מקיים מצוות תשובה במה שהוא מתחרט שברא היצר הרע, מזה מתעוררים בני ישראל לשוב אל הקב"ה.

ולפי האמור מתפרש הטיב מה שאומר הקב"ה 'הביאו עלי כפרה שמייעטתי את הירח', כי כביכול הקב"ה עושה תשובה על מיעוט הירח, כי מזה מתעוררים התחתונים לשוב לפניו בתשובה.

ובספר עירין קדישין פ' שמיני מובא בשם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל שפירש מה שכתוב שם שקצף משה על אלעזר ועל איתמר על שיעיר החטאת שנשרף, ואמר להם 'מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש, כי קודש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה'.

ואמר, דהכוונה היא כי שיעיר זה היה שיעיר של ראש חודש, ומשה היה סובר שמתעם הוראת שעה שהיתה אז היה להם לאכול גם שיעיר ראש חודש, ומאחר דהכלל הוא דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, והרי 'הבעלים' של שיעיר ראש חודש הוא כביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו שאומר 'הביאו עלי כפרה שמייעטתי את הירח', והיות שביום זה היה עת רצון נעלה שאז היה הקמת המשכן ואותו היום נטל עשר עטרות, אם היו אוכלים ביום זה שיעיר ראש חודש היה נגרם מזה למעלה תיקון גדול ותועלת גדולה לעתידו של כלל ישראל, ולכן קצף משה על שלא נתקיים על ידם ענין זה שיהיו כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

מיעוט הירח היינו התמעטות אור הקדושה מהקב"ה על כנסת ישראל / עליות וירידות אצל בני אדם נתהווה ממיעוט הירח / הכרת האדם שחסרונותיו הם מהקב"ה והם אצלו לטובה להשלמתו / חטאים נגרמים ממיעוט הירח / הקב"ה מתחרט על בריאת יצר הרע / חרטת הקב"ה על בריאת יצה"ר גורם שבני אדם יתעוררו לשוב בתשובה / הקפדת משה רבנו על שלא אכלו שיעיר ראש חודש ביום שמיני למילואים

- רסיסי לילה, עטרת ישועה, מנחם ציון, עירין קדישין -

ב. בספר רסיסי לילה להגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין (אות כ"ה) מובא דענינו של התמעטות אור הירח הוא מיעוט בהשפעת אור הקדושה של הקב"ה על כלל ישראל. כי השמש מאיר על הירח, ושמשי הוא כינוי להקב"ה, כמאה"כ (תהלים פ"ד) 'שמש ומגן ה' אלהים', וירח הוא כינוי לכנסת ישראל, ומיעוט אור הירח היינו התמעטות בהשפעת אור הקדושה על כנסת ישראל. ומזה נגרם שהאדם אינו עומד תמיד בסדר ומצב אחד, ויש לו תדיר עליות וירידות, וזה דוגמת הירח שיש בה מילוי וחסרון בכל חודש. ובריאת היצר הרע הוא ג"כ מן החסרונות שברא הקב"ה בעולמו, ועל זה אומר הקב"ה כביכול 'הביאו עלי כפרה על שמייעטתי הירח' כלומר שהחסרון שיש בבני אדם הוא בתולדה ממה שהשם יתברך ברא האדם בעל חסרון שצריך השלמה.

וכתב דכשיתברר אצל האדם שהחסרון שבאדם הוא ע"י שהקב"ה פעל את זאת, וידע שמאחר שהקב"ה הוא הפועל אם כן הכל הוא לטובה כי אין דבר רע יוצא מלמעלה, על ידי הכרה זו שמכיר שהחסרון הוא מהשם יתברך ממילא יהא מילוי החסרון. וזהו קרבן חטאת שמקריבין בראש חודש שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה, והוא לתקן החסרון שיש בכל נפש מישראל כפי מה שהוא, על ידי בירור שמכיר שהחסרון הוא מהשם יתברך, כדי לבא לידי מילוי החסרון.

והנה בסוכה דף נ"ב: אמרו שהקב"ה מתחרט על בריאת היצר הרע, דכתיב (מיכה ד') 'ביום ההוא נאום ה' אוספה הצלעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי'. כיצא בזה, בברכות דף ל"א: ל"ב. אמרו שאליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר 'ואתה הסבות את לבם אחורנית', וחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו, דכתיב 'ואשר הרעתי'.

וכתב בספר עטרת ישועה (פרשת וירא) דכשם שהקב"ה מתחרט על בריאת היצר הרע, כי כביכול הוא אומר שעל ידו נסתבבו כל החטאים של בני ישראל, כמו כן אומר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמייעטתי את הירח, כי חטאי בני ישראל נגרמים על ידי מיעוט אור הירח, דהיינו על ידי

השלמות והוספות

יצטרכו להביא חטאת, ועם כל זה אומרים אחר כך 'ואת מוסף יום ראש חדש הזה' נעשה ונקריב, דהיינו דמה שנצטרך לשלם בעד מוסף ראש חדש הזה שאנו עומדים בו היום, הנה נקריב כל המוסף גם קרבנות החטאת, היינו השעירי חטאת שנתחייבנו, שכעת הוא עדיין חיוב חטאת לראש חדש. והוא מסיים, והש"ת יודע האמת.

ולכאורה תיבת 'הזה' אין לו ביאור, אכן לפי דברי הרמ"ע יתפרש שאומרים שנשלם במהרה בימינו ונקריב בעד מוסף שבת 'הזה' וראש חדש 'הזה' שאנו עומדים בו היום.

ולכן בתחילה תקנו לומר 'מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חדש נעלה עליו', 'עולות' ולא חטאות, דשכיון שיהיה כבר אור הלבנה כאור החמה, לא